

A HORTOBÁGYI NEMZETI PARK ÉS A KÖRNYEZŐ TELEPÜLÉSEK TURISZTIKAI FEJLESZTÉSÉNEK JELENLEGI LEHETŐSÉGEI ÉS TÁVLATAI

BODNÁR RÉKA KATA

1. Bevezetés

A hortobágyi Puszta olyan jelentős egyedi természeti és kultúrtörténeti értéket képvisel, amely méltán világhírű. Egyediségét az európai szem számára szokatlan, de vonzó szikes pusztai tájkép adja, melyhez hasonlót ma már csak Dél-Oroszország sztyeppjein találhatunk, tőlünk nyugatra sehol sem. Ezért kedvelik oly nagyon többek között a nyugat-európai turisták is. Különlegességének köszönhető, hogy 1973. január 1. hatályba lépéssel, 52 ezer hektáron, itt alakult meg Magyarország első nemzeti parkja (*Kapocsy Gy.* 1993). A folyamatos bővítések során területe mára 82 ezer ha fölé emelkedett.

Jelenlegi területének több mint ¼-e (23 ezer ha) az 1971. évi Ramsari Egyezmény értelmében nemzetközi jelentőségű értékes vízimadár élőhely. Ide tartoznak: *Zám, Pentezug, Angyalháza, a Hortobágyi-Nagyhalastó, a Tiszafüredi Madárrezervátum területe, valamint az Egyek-Pusztakócsi mocsarak területéről Hagymás, Jusztus és Feketerét* (1. ábra).

Az UNESCO MAB (Ember és Bioszféra) Programja keretében az eredeti 52 ezer ha törzsterületet, illetve az Újszentmargitai erdőt és legelőt Bioszféra Rezervátummá nyilvánították 1980-ban. Szintén az UNESCO Világörökség Bizottsága 1999. december 1-én a HNP területét felvette a Világörökség listára kulturális örökség kategóriában (HNPI TKSz 2001).

A nemzeti park feladatait a 211/1997. (XI. 26.) Kormányrendelet rögzíti, melynek értelmében a HNP szerepe kettős, ugyanis egyszerre természetvédelmi kezelő és szakhatóság (211/1997. (XI. 26.) Kr.). Rendeltetését az 1996. évi, „A természet védelméről” szóló LIII. Törvény 30. §-a foglalja össze, melyek közül a természeti és kulturális értékek védelme, fenntartása és fejlesztése mellett külön kiemelő ezen értékek természetes körülmények között történő bemutatása is (1996. évi LIII. Tv. 30.§). A nemzeti parkokban erre legalkalmasabb módszer az ökoturizmus, amely a környezeti tudat kialakításának, a környezeti nevelésnek egyik legfontosabb eszköze. Ez a turisztikai tevékenység a természeti területekre történő céltudatos utazást, és az ott található ökológiai rendszerek nem fogyasztói használatát jelenti (*Puczko L. – Rácz T.* 1998).

A dolgozat célja annak feltárása, hogy a HNP mennyire felel meg a környezeti neveléshez kapcsolódó feladatainak és milyen jövőbeni teendői vannak. Külön aktualitást ad a témának, hogy a WTO (Nemzetközi Turisztikai Szervezet) 2002-öt az Ökoturizmus Nemzetközi Évének hirdette meg.

2. Alkalmazott módszerek

A kutatás során elsődleges és másodlagos információforrásokat egyaránt alkalmaztam. Kezdetben főként a másodlagos információforrásokat – szakirodalom tanulmányozása, statisztikai adatok gyűjtése, Internet – használtam. A terepbejárások során számos prospektushoz, tájékoztató füzethez is hozzájutottam, melyek szintén értékes

információhordozók. Külön kiemelném ezek közül a HNP Igazgatóság kiadványait, az ún. Daru Füzeteket.

Az elsődleges információforrások csoportjába a HNP Igazgatóság szakembereivel, valamint az érintett települések önkormányzatainak képviselőivel – jegyzők, polgármesterek – készített személyes interjúk tartoznak. Ide sorolhatók Hortobágy település lakosságának és falusi szállásadóinak körében, valamint a nemzeti parkot övező önkormányzatoknál végzett kérdőíves felmérések is. A Hortobágy értékeit és lehetőségeit igazán megismerni azonban, terepbejárás során szerzett személyes élményeken keresztül lehet.

3. A Hortobágyi Nemzeti Park értékei

A Hortobágy ártéri síksága a Kárpát-medence legmélyebben fekvő területei közé tartozik, a Közép-Tisza vidék mintegy 2300 km² kiterjedésű önálló kistáját képezi.

Egyediségét a nagy kiterjedésű, csaknem tökéletes „asztallap simaságú” síksági táj utánozhatatlan látványa adja. Egyhangúságát csak a sajátos, emberi kéz alkotta kurgánok kiemelkedő halmai törik meg, ill. némi változatosságot jelentenek az Ős-Tisza és Ős-Sajó egykori folyómedreit öröklő vízfolyások, pl. a Kadarcs, a Kösely vagy az Árkus-ér. Legmélyebb fekvésű része (88 m) Ágota-pusztán (1. ábra) található. Legmagasabbra a táj északi részén emelkedik (92 m). Ez a kis szintkülönbség és délnyugati irányú lejtés jellemzi a Hortobágy makrodomborzatát (**Borsy Z.** 1969).

Mikrodomborzat tekintetében, azonban jóval változatosabb. Kisformáit a szik jellegetes lepusztulási formái adják: a *szikháta*kat határoló markáns lépcsők a *szikpadkák*, a szik mélyebb részei – *szikér*, *sziklapos*, *szikfenék* – felé alacsonyodó felszín a *sziklanka*. Kialakulásukat az ún. *padkásodás* idézi elő, amely a táj uralkodó talajtípusának, a réti szolonyec „A” szintjének az erózióját jelenti. A folyamat megindulásához a talajfelszín sérülése (legelő állatok taposása, hóolvadás, heves nyári záporok), ill. a *szologyosodás* járul hozzá (**Novák T. – Tóth Cs.** 2001). A Hortobágyon mintegy 80 %-át borítják jelenleg szikes talajok. Mai állapotában a Volga menti Kalmükföldtől nyugatra földrészünkön sehol sincs hasonló méretű természetes szikes talaj előfordulás (HNPI Természetvédelmi Kezelési Szabályzata 2001).

Az eddigi vizsgálatok során nyert adatokat összefoglalva megállapítható, hogy a szikesedés már több ezer évvel ezelőtt kialakult a Hortobágyon. A gazdálkodással és folyószabályozással kapcsolatos emberi hatások csak térben terjesztették ki az ősi szikes területeket, vagyis a Hortobágy területén egyszerre vannak jelen a természetes eredetű szikesedés következtében kialakult tájjelemek és az emberi hatásra továbbfejlődött szikesek. Ezért talán szerencsésebb lenne a Hortobágyi Nemzeti Park világörökségi besorolásának a vegyes (természeti és kulturális táj) kategóriára történő módosítása (**Sümegei P. – Molnár A. – Szilágyi G.** 2000).

Turisztikai szempontból az éghajlat jelentőségét az egyedien szélsőséges kontinentalitás adja, az ebből következő szeszélyessége gyakran megtréfálja a látogatót. Az aszály és a forgószelek látványa lenyűgöző. Feledhetetlen élmény a vihart átélni a Pusztában, melyet aztán szivárvánnyal jutalmaz a természet. A téli Puszták képe számos költőt és írókat megihletett már.

A Hortobágy az Alföld flóraidékén (*Eupannonicum*) belül a Tiszántúli flórajárásban (*Tibiscense*) helyezkedik el. Annak ellenére, hogy a Hortobágy nem zonális sztyepp, a speciális talajnak és vízháztartási körülményeknek köszönhetően nagy részét mégis tartós, helyenként erdőfoltokkal (tatárjuharos sziki tölgyes) tagolt gyeptársulás (edafikus sztyepp) borítja. Területéről 850 őshonos és honosult növényfaj ismert, melyek közül 84 faj élvez adminisztratív védeltséget. A növényzet időbeli és térbeli megjelenésére a víz vagy annak

hiánya gyakorol legnagyobb hatást. Ennek alapján többféle élőhelyet különíthetünk el a területen, úgymint holtágak, mocsarak, tavak, árterek, szikes puszták, löszpuszták és erdők.

Természetesen, az élőhelyeknek megfelelő fauna is nagyon változatos, 105 gerinctelen, 458 gerinces faja védett, amelynek döntő hányadát a kiemelkedően gazdag madárvilág (kócsagok, gémek, récék, partfutók, túzok, énekesmadarak, ragadozók stb.) adja. 375 madárfaja védett (HNPI TKSz 2001).

A XVIII – XIX. században alakult ki a hortobágyi pásztorkodás ma ismert rendszere, mely számos őshonos fajtát (szürkemarha, rackajuh, mangalica sertés stb.), valamint kultúrtörténeti emléket hagyott hátra az utókor számára. A HNP feladatai közé tartozik a pusztuló pásztoréptmények helyreállítása és megőrzése is. Közülük a „*vasaló*” (tetejétlen, nádfalú főzőhely), a *szárnyék* (a jószágot a széltől védő nádfal) és a *sírkút* (talajvízig leásott gödör, a földbe faragott lejáróval a jószág számára) mára eltűnt. A *gemeskutak*, *hodályok* állapota sem megfelelő (HNPI TKSz 2001).

A hortobágyi Kilenclyükú-híd Hortobágy település szélén található. 1826-ban épült Pavolny Ferenc tervei alapján. Ez Magyarország leghosszabb közúti kőhídja. A híd lábánál álló Hortobágyi Nagycsárda közel 300 éve fogadja az utazókat. Vele szemben, a 33-as főút másik oldalán található az egykori kocsiszín, mely ma a Pásztor múzeumnak ad otthont. A Kadarcsi Csárda a 33-as főút 86-os kilométerkövénél található, 1761-ben épült. A Meggyes Csárda az egyetlen, *csárdamúzeum*ként üzemelő építmény a Hortobágyi Nemzeti Parkban, 1760 körül épülhetett. A HNP-n kívüli, de védett területen található műemlék a Zádor-híd.

4. Hogyan védi a HNP az értékeket? – A természetvédelmi zónabeosztás

A természetvédelem és a turizmus összehangolása céljából dolgozta ki 1994-ben az OTVH (Országos Természetvédelmi Hivatal) a holland DHV Consultans céggel közösen – az IUCN (Nemzetközi Természetvédelmi Unió) előírásai alapján – a nemzeti park természetvédelmi zónabeosztását, melyet – a változó igényeknek megfelelően – azóta többször módosítottak (HNPI TKSz 2001).

A legújabb térkép (2. ábra), mint a gyakorlatban kiderült, igencsak kiforrotlan változatot szemléltet. Az ellentmondásokra a térkép készítője sem tudott egyértelmű magyarázatot adni. Annyi bizonyos, hogy a régebbi, és a többi nemzeti parkban még ma is használatos elnevezéstől való eltérés is nehezíti a megértést, ugyanis a táblázatban szereplő A, B, C elnevezésű zónák helyett a HNP a római számokkal történő jelöléseket vezette be (1. táblázat). (A táblázatban még a régi elnevezéseket használom a könnyebb átláthatóság érdekében.)

1. táblázat.

A zónák aránya Magyarország nemzeti parkjaiban

Park neve	Megalakulás éve	Van-e zónabeosztás	Adatszolgáltatás	Zónák aránya
HNP	1973	Van	Van	A: 15%, B: 80%, C: 5%
KNP	1975	Részben	Van	A:24,4%,B:44,7%, C:30,9%
BNP	1976	Van	Van	A:25%, B:70,75%, C:4,25%
ANP	1985	Van	Van	A: 18%, B:17,5%, C:64,5%
FHNP	1994	Van	Van	A: 16%, B: 60%, C: 24%
DDNP	1996	Részben	Hiányos	Nincs adat
KMNP	1997	Nincs adat	Nem szolgáltatott	Nincs adat
BFNP	1997	Van	van	A: 20%, B: 35%, C: 45%
DINP	1997	Készülőben	Nem szolgáltatott	Nincs adat

(Forrás: **Benkhard B.** 2001.)

Jelölésmagyarázat a táblázat és a HNP új zónabeosztásának kapcsolatára vonatkozóan:

- „A” zóna = I. vagy kezeletlen övezet
- „B” zóna = II. vagy kezeletlen övezet és IV. vagy kevésbé kezelt övezet
- „C” zóna = V. vagy bemutató övezet
- „D” zóna = VI. látogató övezet, amely a nemzeti parkot övező pufferzóna

Ilyen értelemben a régi A, B, C jelölés a kezelés mértékét fejezi ki, s ennek mintájára megalkották a HNP új zónabeosztásában a látogathatóság kifejezésére a /A, /B, /C jelölést is.

Ebben a vonatkozásban: A = /A vagyis nem látogatható

B = /B vagyis vezetővel és belépőkártyával felkereshető

C = /C vagyis belépőkártyával szabadon látogatható.

Ezek alapján az idegenforgalmi hasznosítás szempontjából az alábbi zónák különíthetők el a HNP területén:

- **I/A VAGY KEZELETLEN ZÓNA:** Semmilyen idegenforgalmi fejlesztés nem fogadható el.
- **II/B KEZELETLEN ÉS IV/B KEVÉSBÉ KEZELT ZÓNA:** Tömegrendezvények helyszíne nem lehet. Itt található az ökoturisztikai látványosságok egy része.
- **V/C ZÓNA VAGY BEMUTATÓ ÖVEZET:** A természetvédelem érdekeivel összeegyeztethető idegenforgalmi fejlesztések lehetséges helyszíne (puszta- és lovasprogramok, kerékpárutak, bemutatóösvények, madárlesek stb.). Teljes területe szabadon látogatható.
- **VI/D ZÓNA VAGY KÜLSŐ VÉDŐÖVEZET:** Ez a terület alkalmas lehet intenzívebb idegenforgalmi fejlesztésekre, amelyeket a HNP Igazgatósága is támogat (HNPI TKSz 2001).

Látható, hogy például a II. vagy kezeletlen övezet elnevezés megtévesztő, mert már az I. zóna is a kezeletlen jelzőt kapta. Ráadásul a II. zóna nem is kezeletlen, hiszen szigorúan ellenőrzött és korlátozott mező- és erdőgazdasági tevékenység folyhat benne. Mivel ez az övezet egyébként is az I. zónát körülvevő területet jelöli, javaslom a **KEZELETLENT VÉDŐ** elnevezést.

A zónák kijelölésének részleteit és a kezelési irányelveket a 14/1997. (V. 28.) KTM rendelet szabályozza. Azonban a beosztás sokféleségét eredményezte az egyes nemzeti parkoknál, hogy mindezidáig csak a törvény született meg, végrehajtási rendelet nem keletkezett. Ennek kellene tartalmaznia, például az egyes zónák nagyságát, illetve egymáshoz viszonyított arányát. Ennek hiányában keletkeztek olyan szélsőségek, mint például a HNP („C” zóna: 5%) és az ANP („C” zóna: 64,5%) esetében (1. táblázat).

Mindkét nemzeti park összefüggő területű, ezért előnyt jelent számukra az ideális gömbhéjas szerkezetű zónabeosztás, szemben a KNP-kal, ahol a kilenc különálló egységből összetevődő park nagymértékben mozaikos. Tehát síksági jellegét tekintve hasonlít a HNP-hez, s bár elég kaotikus a helyzet (többféle területi beosztás és kezelési előírások találkoznak), ott mégis 30,9% a „C” zóna aránya.

Ugyanakkor az is igaz, hogy a HNP helyzetét megnehezítik a korábbi mezőgazdasági területek maradványai, és hogy a vizes területeknek (melyek Ramsari területek és Bioszféra Rezervátumok) értékük alapján az „A” zónába kell tartozniuk, ám ezek az egykori holtágak és morotvák csak vízutánpótlással, azaz kezeléssel maradhatnak fenn. Attól függően, hogy ez a kezelés a természetes vízjárással megegyező vízutánpótlást jelent-e vagy sem, „A”, vagy „B” zónába sorolták az adott területet (**Benkhard B.** 2001).

Ahhoz, hogy az „A” zóna teljes zavartalanságát biztosítani lehessen, megfelelő nagyságú „C” zóna szükséges, hogy az oda látogató turista ne érezze magát korlátok közé szorítva, mert csak így lehet teljes az élményszerzés számára, csak így töltheti be teljes mértékben egy nemzeti park a rendeltetését. Tehát a parkokban van egy alsó határa a turisták mozgásterének, szükséges egy bizonyos minimális területméret a „C” zónát illetően, ám ez semmiképpen sem 4-5%-ot jelent! Ezért javasolható a HNP számára, hogy vizsgálja felül és alakítsa át zónabeosztását oly módon, hogy a „C” zóna arányát kb. 10%-ra növelné a „B” zóna területéből, hiszen a turistáknak épült tanösvények egy része egyébként is a „B” zónában halad. Ebbe a 10%-ba nemcsak a kiinduló- és célpontok, bemutató területek tartoznának bele, hanem az ezeket összekötő turistautak és azok területének hatássávja is (*Benkhard B.* 2001). Ahhoz pedig, hogy a „C” zóna túlszűfoltóságát csökkentsük, változatos és térben elkülönülő programokat, újabb és újabb látnivalókat, felfedeznivalókat kell kínálnunk a látogatók számára. Ezért célszerű növelni a „D” pufferzóna szerepét a turisztikai fejlesztések során.

Összességében tehát elmondható, hogy a „C” zóna betartása csak akkor lehetséges, ha annak kialakítása ésszerűen, de a természetvédelem számára is megfelelően történt. Csak önámítás lenne, no meg statisztika, ha nem így járnánk el a zónák tervezésénél, vagy nem ennek megfelelően korrigálnánk azokat.

5. A Hortobágy turizmusban betöltött szerepe

A HNP turizmusban betöltött szerepét Hortobágy település ill. az Aggteleki és Bükki Nemzeti Park központi települése – Aggtelek, Szilvásvár – szállásférőhelyeinek és vendégforgalmának összehasonlításával érzékeltethetjük leginkább.

A szállásférőhelyeket illetően, Hortobágy pozíciójának megítélésénél hangsúlyozandó, hogy bár Szilvásvár összes férőhelyeinek száma jóval több, a szállodai kapacitás tekintetében Hortobágy van jobb helyzetben (2. táblázat). A kínálati palettáról 2000-ben még hiányoztak a belföldi vendégkör igényeit kielégítő olcsóbb áru kereskedelmi férőhelyek. 2001-től, viszont 300 férőhelyes kempinggel bővült a kínálat Hortobágyon (Martonné Erdős K. 2002). A magánszállás-férőhelyek száma elég magas, ám többnyire kihasználatlan.

2. táblázat.

Nemzeti parki központok szállásférőhely-kínálata 2001.

Férőhely	Hortobágy	Szilvásvár	Aggtelek
Szálloda	342	217	120
Egyéb ker. szálláshely	346	1 055	411
Magánszálláshely	152	325	94
Összesen	840	1 597	625

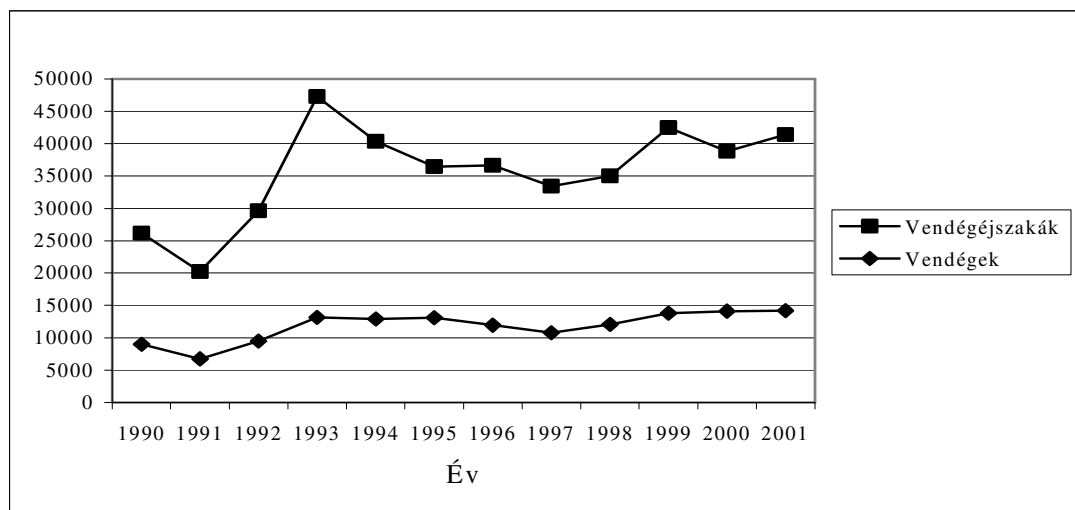
(Forrás: KSH)

A HNP becslése alapján az évi 200 ezer nemzeti parkba látogató döntő hányada csupán egy napos kiránduló. Az átlagos tartózkodási idő 1,9 nap. Ezt jelzik a kereskedelmi és magánszálláshelyek forgalmi adatai is (3. táblázat). Jóllehet a négycsillagos lovasfaló, az Epona megépültével 1993-ban a vendégforgalom jelentősen megemelkedett, a következő években azonban – kissé alacsonyabb szinten – stabilizálódott, s nem dinamizálódott nagymértékben a világörökségi rang 1999. évi elnyerésével sem (3. ábra). A forgalmi adatokat a másik két nemzeti parki központtal összehasonlítva megállapítható, hogy Hortobágyon feltűnően alacsony a belföldi vendégéjszakák száma (4. táblázat). Már jóval kedvezőbbek a külföldiekre vonatkozó adatok. A vendégek zöme azonban a kereskedelmi szálláshelyeket veszi igénybe, így Hortobágy település lakossága, amelynek 43 %-a inaktív korú és magas a munkanélküliség is, a turizmus hasznából nagyon szerény mértékben részesül.

Nemzeti parki központok vendégforgalom-adatai 2001.

	Hortobágy			Szilvásvár			Aggtelek		
	Össz. v.forg.	Belföldi v.forg.	Külföldi v.forg.	Össz. v.forg.	Belföldi v.forg.	Külföldi v.forg.	Össz. v.forg.	Belföldi v.forg.	Külföldi v.forg.
Szálloda	12 738	5 388	7 350	6 786	6 443	343	1 278	1 217	61
Egyéb ker. szh.	1 477	286	1 191	9 888	9 409	479	10 497	9 118	1 379
Magánszálláshely	785	249	536	860	840	20	246	232	14
Összesen	15 000	5 923	9 077	17 534	16 692	842	12 021	10 567	1 454

(Forrás: KSH)

3. ábra. Hortobágy főbb idegenforgalmi adatai. (1990-2001) Forrás: KSH

A vendégforgalom erős szezonalitást mutat, a vendégcsúcsok pedig a nagy hagyományú rendezvényekhez – Hídivásár, Lovasnapok – kötődnek. E nagy tömegeket vonzó rendezvények helyszínein látványosan jelentkező taposási kár, légszennyezés és szemetelés, valamint a park területén sétálók kártételei (virágszedés, gombászás, állatok zavarása) az egyik oka annak, hogy a HNP-nek a turizmushoz fűződő eddigi viszonyát inkább a féltés, az elhatárolódás jellemzi, mintsem a vendégforgalmat növelő, fejlesztéseket erőteljesen szorgalmazó hozzáállás.

Nemzeti parki központok vendégéjszaka-adatai 2001.

	Hortobágy			Szilvásvár			Aggtelek		
	Össz. v.éjsz.	Belföldi v.éjsz.	Külföldi v.éjsz.	Össz. v.éjsz.	Belföldi v.éjsz.	Külföldi v.éjsz.	Össz. v.éjsz.	Belföldi v.éjsz.	Külföldi v.éjsz.
Szálloda	22 774	9 490	13 284	16 462	15 616	846	1 929	1 736	193
Egyéb ker. szh.	4 377	752	3 625	23 711	22 437	1 274	16 291	14 285	2 006
Magánszálláshely	958	410	548	2 583	2 520	63	514	500	14
Összesen	28 109	10 652	17 457	42 756	40 573	2 183	18 734	16 521	2 213

(Forrás: KSH)

Jelenleg a védett területek bemutatását – az ökoturizmus keretein belül – kis látogatói létszámmal és szakvezetéssel ellátva igyekeznek megvalósítani. Ennek egyik leghatékonyabb eszköze tanösvények létesítése. Ezek olyan terepi bemutatóhelyek, amelyek természetes környezetükben mutatják be a természet értékeit és ezek megőrzésének fontosságát hangsúlyozzák (Kiss G. 1999).

A HNP területén 3 tanösvény található, ill. a Tisza-tóhoz tartozó tervezett tanösvény ma még csak bemutató terület (1. ábra).

➤ **Szálkahalmi tanösvény:**

Ez a botanikai-zoológiai, kultúrtörténeti tanösvény 14 db magyarázó tábla segítségével mutatja be a HNP pusztáin található növény- és állattársulásokat, illetve fajokat, valamint az őshonos háziállatokat.

➤ **Halastavi tanösvény:**

A kilátóval ellátott tanösvény igazi madárles-rendszer. Szükség is van rá, hiszen a Ramsari Egyezményhez tartozó terület páratlan gazdagságú vízimadár élőhely.

➤ **Egyek – Pusztakócsi mocsarak tanösvény:**

A 26 km hosszú, jelzett kerékpárúton haladó tanösvény állomásai: Nyugati fogadóház – Fekete-rét mocsara (900 m hosszú dongaúton séta tehető a mocsárba, ahol madárlesek találhatóak) – Góréstanyai madárrepatriáló telep – Sóút – Meggyes csárdamúzeum – Kis-jusztusi madárles.

➤ **A Tisza-tavi tervezett tanösvény** nem képezi a park tulajdonát, csupán kezelője annak. A Tiszavalki Madárrezervátum Ramsari terület, a Poroszlói-medencével együtt, kézzel hajtott csónakon körbejárható. A gyalogos túraútvonal mentén madárlesek találhatóak (HNP bemutató területei 1999).

6. Fejlesztési lehetőségek

Napjainkban a HNP egyre inkább felismeri, hogy tiltással, elzárással nem lehet megővni egyetlen védett területet sem a turistáktól. Sokkal célravezetőbb, ha környezettudatos, természetszerető szemléletet alakítanak ki a látogatókban. Ha megmutatják nekik a HNP értékeit, számukra is fontossá válik azok megővése. Ezért készítette el a HNP a Középtávú Ökoturisztikai Fejlesztési Konceptióját (HNPI Ökoturisztikai Konceptió 1999).

A legfontosabb cél a fokozottan védett zóna zavartalanságának a megőrzése, ahol a látogathatóságot kizárólag a magas szintű környezeti tudattal rendelkező ökoturistákra kívánják korlátozni. Számos nemzetközi példa támasztja alá ezt az elképzelést, ilyen például az olaszországi Abruzzói Nemzeti Park. A „B” és „C” zónában további tanösvények, erdei iskolák, bemutatóhelyek bővítésével, ill. létesítésével elsősorban a szolgáltatások minőségét, nem pedig a látogatók számát akarják növelni. A nemzeti park tehermentesítése érdekében a nagyobb tömegek befogadására alkalmas – részben ökoturisztikai jellegű fejlesztéseket – a nemzeti parkot övező „D” zónában kívánják megvalósítani, hiszen itt is számos olyan élőhely, illetve látványosság található, mint a nemzeti park területén. Ennek megfelelően a „D” zóna jelentősége a jövőben felértékelődik. A fejlesztések megtervezéséhez és megvalósításához azonban elengedhetetlen a HNP és a „D” zóna településeinek összefogása.

Az érintett 19 önkormányzat körében végzett kérdőíves felmérésem során kiderült, hogy többségüknek még a „D” zónába való tartozásról sincs tudomása, és nem rendelkeznek turizmusfejlesztési koncepcióval sem. A HNP-nek fontos szerepe lenne a „D” zónában rejlő

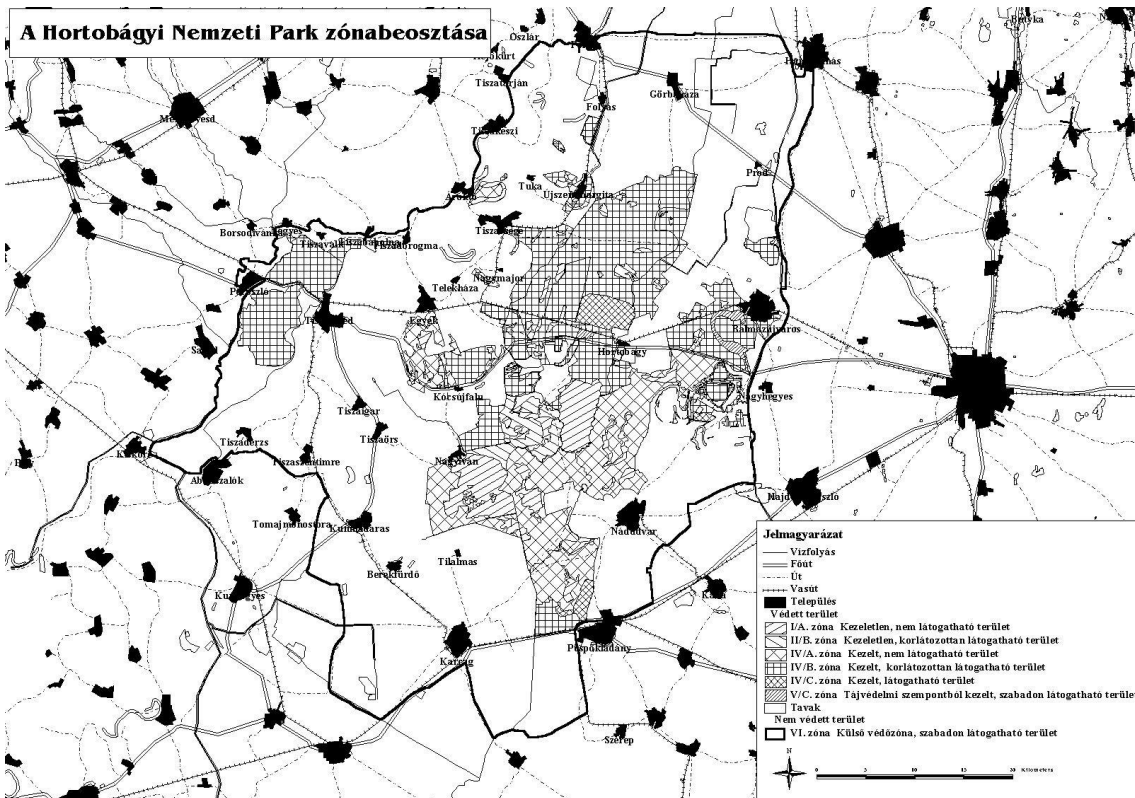
fejlesztési lehetőségek tudatosításában, s az együttműködés megteremtésében az érintettek körében. Ezért tartom fontos feladatnak a „D” zóna természeti és kulturális értékeinek a feltárását és turisztikai termékeként történő hasznosítását. Ilyen turisztikai termék lehet a tanösvények, erdei iskolák mellett az ornitológiai megfigyelések, a vadászat, a horgászat és a falusi turizmus is. Ezeknek a feladatoknak azonban a nemzeti park – mind az anyagi források szűkössége, mind pedig az elégtelen alkalmazotti létszám miatt – jelenleg csak szerény mértékben tud eleget tenni.

A „D” zóna természeti és művi értékeinek feltárása mellett, a települések turisztikai infrastruktúrájának kiépítéséhez és működtetéséhez az anyagi források megteremtése és a humán erőforrások fejlesztése is elengedhetetlen. A fejlesztések sikeres megvalósításával a települések, a turizmus multiplikátor hatásánál fogva gyorsabb fejlődésnek indulhatnak, s nőhet népességmegtartó erejük.

Az elemzésből kitűnik: még hosszú út vezet ahhoz, hogy a HNP magas szinten meg tudjon felelni a környezeti tudat formálásában betöltendő szerepének.

1. ábra. A Hortobágyi Nemzeti Park védett területe és az érintett települések.
(Forrás: HNPI)

2. ábra. A HNP természetvédelmi és ökoturisztikai zonációja.
(Forrás: HNPI)

IRODALOM

- A HNP Középtávú Ökoturisztikai Fejlesztési Konceptiója. (1999) – HNPI, Debrecen, p. 12.
- Benkhard B.** 2001: Az IUCN zónabeosztás és a turizmus kapcsolata a Börzsönyben. – Szakdolgozat, Debrecen, p. 62.
- Bodnár R.** 2002: A turizmus lehetőségei a Hortobágyon – Diplomamunka, Debrecen, p. 121.
- Borsy Z.** 1969: A tiszai Alföld. – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 86-88.
- Debrecen Középtávú Idegenforgalmi Konceptiója. (2001) – KPMG Consulting, Debrecen, p. 72
- Fókuszban az idegenforgalom – avagy forog-e az idegen Hajdú-Biharban? (2000) – KSH Hajdú-Bihar Megyei Igazgatóság, Debrecen, p. 14.
- Hajdú-Bihar megyei Statisztikai Évkönyvek (1985-2000) – KSH.
- Hortobágy falu és térsége Turizmusfejlesztési Terve (1998)
- Idegenforgalmi Statisztikai Évkönyvek (1985-2000) – KSH.
- Kapocsy Gy.** 1993: Nemzeti parkjaink. – Officina Nova, Békéscsaba, p. 151.
- Kiss G.** 1999: Hogyan építsünk tanösvényt? – Helikon Nyomda Kft., Zalaegerszeg, p. 126.
- Lisztes L.** (szerk.) 2001: A Hortobágyi Nemzeti Park Természetvédelmi Kezelési Szabályzata – Daru Füzetek, Debrecen, p. 64.
- Lisztes L.** (szerk.) 1999: A Hortobágyi Nemzeti Park bemutató területei. – Daru füzetek, Debrecen, p. 16.
- Martonné Dr. Erdős K.** 2002: Debrecen – Hajdúszoboszló – Hortobágy idegenforgalmi háromszög turizmusa a rendszerváltás után. – Északkelet-Magyarország, 3-4. szám, Miskolc, pp. 17-23.
- Novák T. – Tóth Cs.** 2001: Geomorphologische, Bodenkundliche und Botanische Zusammenhänge der Entwicklung der Alkalibänken. – Acta Geographica Debrecina, 1999/2000., XXXV., pp. 305-316.
- Puczkó L. – Rácz T.** 1998: A turizmus hatásai. – Aula, Kodolányi János Főiskola, p. 452.
- Sümegei P. – Molnár A. – Szilágyi G.** 2000: Szikessedés a Hortobágyon. – Természet Világa, pp. 213-216.

Széchenyi Terv 2000, GM
110/1997. (VI. 25.) Kormányrendelet
211/1997. (XI. 26.) Kormányrendelet
1996. évi LIII. Tv. A természet védelméről

Internet

<http://www.hnp.hu>
<http://www.hungarytourism.hu>
<http://www.ksh.hu>
<http://www.gm.hu>
<http://www.tourinform.hu>
<http://www.iucn.org>
<http://www.ecotourism.org>